

Allande Socarrosen hilberri-txostena (1957-2021)

DAVANT, Jean-Louis
Euskaltzain emeritua

Allande Socarros euskaltzain urgazlea joan zaigu, hirurogeita lau urteak zituela. Abenduaren bederatzai arratsaldean, osteguna, ohean hilotz aurkitu du bere lagun batek. Zer gertatu zaio? Abenduaren zazpiko arratsaldean, asteartea, Allanderekin mintzatua nintzen telefonoz. Aitzineko egunetan, telefonoan ezin aurkituz, mezu hau posta elektronikoz utzia nion: «Ostegun arrastiri apalean Baionara lagüntüko naika, Euskaltzaindiaren gomendioan eginen dudan libürü aurkezpeneala, hor *Ozaze Jaurgainean* idazlana presentatzen beitüt?» Beraz astearte arratsaldean telefonoz deitu ninduen erantzunez ezin zela etorri osasun arazo batzuegatik, nahiz larritasunik gabe. Behar ziren botikak hartzen zituela, egonkortasun bat bederen lortuz, eta poliki-poliki hobekitzeko esperantza zuela. Gainera Sü Azia elkartearen xedeak aipatu zizkidan. Beraz etsidurarik ez zidan agertu, eta ez nuen inondik ere asmatzen ahal bi egunen buruan hedatu beharra zen berri latzaren menturarik. Itxura guztien arabera, bihotzak huts egin dio, beharbada nekaduraz.

Allande Socarros Etxebarre udalerriko seme zen, Etxeberria baserrikoa. Etxebarre Zuberoa Basabürüko herri txiki bat dugu, ehun bizilagunez petikoa, Bosmendieta mendi kate ertainaren maldan kokatua, Larraineko bortu goratik hurbil, Ühaitza ibaiaren ezker aldetik. Horko etxe baten izena ezaguna zaigu Bereterretxen Kantoreari esker, altituz apalena, Ezpeldoia, gaur Ezpeldoipea, Bereterretxen lauburu sonatua kasik atean duena. Haatik Allande Maule-Lextarren plantatua zen goizik, eta hor zendu zaigu.

Ama Mendibilekoa zuen, Mitikile udalerriko auzune batekoa. Beraz Allandek ez du sekulan eduki basaburutar batzuek pettarren, hots pettarren aurka duten aiherkunderik, ezen zuberotarron artean ere badugu normalki «manexei» buruz baliatzen dugun erran zahar bat, Montori Berorizeko paper zahar batetik berriki agertu zaidana: «Pettarretik – hots Beterritik – ez da horra – hots ez dator - aize

honik, ez jente honik». Haatik Allanderi ama Pettarretik etorri zitzaion, niri aldiz Basabürütik, Altzaiko menditik. Beraz urguitu poxi batekin erran dezaket Allande eta biak zuberotar osoak garela. Ez dakit hortako ginen ote hain ongi konpontzen, bestalde politikan bereziki genituen diferentzia batzuen gainetik? Baina beste arrazoinik ere ukan dukegu elkarlanerako.

Allande Socarros euskal politikan goizik sartu zen, hogeit bat urteetan, Mixel Labéguerieren inguruko zentristekin. Laster gogortu zen, bereziki hirurogeita hamazortzian Iruñeko San Ferminetan bizirik istilu bortitzen ondotik. Laster Iparretarrak edo IK erakunde armatuko atal politikoan sartu zen, Zuberoa eta Baxenabarre artean anitz korrituz. Laurogeita bederatzian, autoz bazabilela, bide kontrol batean paper baten ezin irentsiz gendarmeez atxilotu zuten. Auzi baten ondorioz sei hilabetez presoner egon zen Paris aldean, La Santéko presondegi famatuan. Laurogeita hamahiruan berriz atxiloturik, Parisera eraman zuten, baina epaileek han libre utzi. Azkenean Lizarra-Garaziko hitzarmenaren kariara, IK erakunde armatua gelditu zen deus erran gabe, eta gero ez zen berriz hasi.

Azken hamarkadetan Allande Socarros Etxebarre udalerriko zinegotzi egon da franko luzaz, ber denboran horko delegatu Zuberoako Herri Elkargoan, baita lehendakari orde, kultura saileko arduraduna. Azkenik Euskal Hirigune Elkargoan parte hartu du, haatik ez luzaz, azken udal hauteskundeetara ez baita berriz aurkeztu.

Bizi politiko aberatsa ukan du beraz, haatik aberatsagoa du kulturakoa, bai idazle bezala, bai animatzaile urratsetan. Harrigarri da zenbat lan egin duen eta eginarazi, nagusiki Zuberoan, baina Zuberoatik at ere ikusiko dugun bezala. Sü Azia elkarreko ekintzaile nagusia genuen. Ber denboran Euskararen Erakunde Publikoan itzultzaile lanetan ari zen, eta horren idazki ugariak ere kontutan edukiz, Euskaltzaindiak urgazle hautatu zuen 2018ko uztailean. Kargu hori oso funski hartu zuen, lan akademikoetan parte hartuz gartsuki, bereziki lau batzordetan. Jadanik ari zen Euskalkien lan taldean (2013tik), eta Euskara Batuaren Eskuliburuan (2017tik). Izendapenaren ondotik sartu zen gainera Euskara Eskuz Esku egitasmoan (2018) eta Onomastika batzordean (2019).

Auzolan eta elkarlan horrek guztiak ez du ezkutuan utzi behar Allandek bere lumaz egin duena, idazle zinez emankorra eta ona izan baita berrogei bat urtez, bai zubereraz, bai euskara batuan, erakutsiz gainera praktikan euskara batua eta euskalkiak ez direla elkarren etsaiak, alderantziz elkar laguntzen dutela eta osatzen

Lehenbiziko lanbidea fotografian zuen: gaitzeko argazki sortak baditu bilduak, eta ofizio horretarik kazetaritzara iragan zen. *Zeruko Argian* idazten hasi zen, eta gero komunikabide askotan parte hartu zuen, nagusiki *Euskaldunon Egunkarian*, *Argian*, *Jakinen*, *Berrian*, *Herrian*, eta Xiberoko Botza irratian. *Herria* astekarian Zuberoko berriak usu ematen zituen zubereraz, bereziki maskaradenak eta pastoralenak, bere argazkiak lagun. Beraz kazetetan asko idatzi du Allandek, eta balio luke artikulua hobereenen sorta bat bil dezagun argitaratzeko. Hain zuzen Euskaltzaindiak xede hori badu, eta Sù Aziarekin elkarlanean egingo du ahal bezain sarri.

Xiberoko Botza irratian ere lan asko egin du, bereziki hiztegegintzan, hala nola «Egün bat, hitz bat» sailean. Hitz galduen bila zebilen, lexikografian gaitzeko altxorra bilduz, hiztegilari sena eta jakintza idatziz ere agertuz *Hiztegi Ttipia Euskara Batua – Züberera / Züberera – Euskara Batua* liburuxkan (2019).

Beste libururik ere agertu du Allandek:

Ziberouko Egünaria, XIX. mende bukaerako almanak bat (*Ziberoko Egünaria*, Sù Aziak 2017an argitaratua).

Xiberoko xendak. 36 ebilaldi Eüskal Herrian (Xiberoa Herri Alkargoa, 2005). Bortukari eta mendizale handia zen Allande, mendiko ibilaldiak antolatzen zituen eta gidatzen, beraz bere esperientziaren berri ematen digu liburuxka horretan.

Züberoa Herria (euskaraz eta frantsesez, baita euskaraz eta gaztelaniaz), Elkarlaren, 2013. Bien izenean eman zuen, baina berak hamarretarik zortzia eginez: nik Zuberoko historia laburra baizik ez dut hor idatzi

Idazteaz besterik egin du Allandek Xiberoko Botza irratian eta Sù Azian: berriak, itzulpenak, zuzenketak, aholkuak, komunikazioa... gainera batzuen eta besteen arteko loturak eta sustapena, neurtzen ahal ez den lana, etengabea, eta hori guztia musutruk. Zer izan da mutil hori? Euskaraz ez dut hitzik. Frantsesez deitu nezake «*militant multcartes*» eta «*multipermanent gratuit*». Euskaraz halere erran dezaket Euskal Herriaren eta euskararen zerbitzuko jarri zela apez bat Elizaren zerbitzura joaten den bezala, eginbide horri emanez osoki, eta nahiz ez zen kristau fededuna, santu laikoa bezalako norbait izan dela. Berak ez zuen holako kanonizazio laiko ez eta laudoriorik onartuko, baina maluruski ezin dit erantzun.

Irudi hori ezin dut baztertu, azeta bat bezala bizi baitzen, oso apalki, xuhurki, ene iduriko pobreaki, bai jan-edanetan, bai jantzian (gorbata ez ttattarrik ez diot behinere ikusi). Ez zuen jaun baten itxurarik, ezta nahi ere. Bere buruari kasu eskasa

egiten zion, ez dakit noiz debru lo egiten zuen, eta ni beldur bere lan erraldoiak leherturik joan zaigula.

Alta bada, ez zen pertsona triste haietarik, alderantziz, mutil alaia zen, zirtolaria, ihakin eta imintzio egile trebea, maiz arrailerian eta txantxetan; ixtorio barregarri-rik bazuen ausarki zaku barnoi bezain kokillot batean, eta edonoiz bat ateratzen zizun harrigarriki. Maskaradetako beltzerian ikus nezake trajeriako urdinetan baino seguruago. Eta bizkitartean erraten zidan pastoral errejent edo taula zuzendari lanetan hasteko gogoia zuela, holako guti baitugu, idazleak hogeit bat garelarik, Etxahun-Iruri mende laurden batez bakarrik egon ondoren. Gainera pastorala Zuberoatik at hedatzen ari zaigu, Baionan eta Nafarroa Garaian, zergatik ez Gipuzkoan? Noizko arren Txillardegia pastorala Donostian?

Allande Socarros langilea bezain lagunkina zen, maitagarria eta maitatua. Beraz horren bat-bateko heriotzak jende asko txunditurik utzi du, bereziki Zuberoan eta Euskaltzaindian. Galtze handia dugu, eta ez bakarrik Zuberoan: batetik euskaldun guztien arteko zubi egile arraroa genuen, bestetik Iparraldeak orokorki parte gutxiko hartzen du orain Euskaltzaindian, langile mentsez, eta hor ere hutsune larria uzten digu Allanderen joaiteak.

Denak ezin erranez bukatzera noa. Gorago aipatu dut Allande Socarros ez zela kristau fededuna. Haatik obretan bide horretarik zebilen, ber denboran besteen sinestea gain-gainetik errespetatuz. Aita Junes Casenaveri atxikimendu handia zion, eta pentsu dut orain harekin dagoela Parnasoan. Hor ez dut zalantza ez dudarik, ezen azken epai eta jujamenduko arauak, San Mateoren Ebanjelioan agertzen direnak, ongi bete ditu, jende asko lagunduz, eman dezagun samariar onak bezala, oroituz samariarra heretikoa zela, gutienik zismatikoa. Guhauk edonori ber laguntzak eginez, erran dezakegu: ikus arte Allande, betiereko bortu goran.